

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פסל היוצא מן הסוכה

(י"ט א') **תנא:** פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה.

מאי פסל היוצא מן הסוכה?

(א) אמר עולא: קנים היוצאים לאחורי סוכה.

והא בעינן שלש דפנות! בדאיכא. והא בעינן הכשר סוכה! בדאיכא. והא בעינן צלטה מרובה מחמתה! בדאיכא. אי הכי מאי למימרא? מהו דתימא: הואיל ולגוואי עבידי ולבראי לא עבידי,¹ אימא לא, קא משמע לן.²

(ב) רבה ורב יוסף אמרי תרווייהו: הכא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה (לצד דופן רביעי הפתוח, משוכים ויוצאים להלן מאורך דפנות הצדדים), ומשכא ואזלא חדא דופן (מדופני הצדדים) בהדיהו. מהו דתימא הא לית בה (שבעה טפחים) הכשר סוכה. קמ"ל.³

(ג) רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלטה מרובה מחמתה, ומעוטה חמתה מרובה מצלתה. מהו דתימא תפסל בהך פורתא, קא משמע לן. ומאי 'יוצא'? יוצא מהכשר סוכה.

(ד) רבי אושעיא אמר: לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלושה בסוכה קטנה (שהסוכה כשרה). ומאי 'יוצא'? יוצא מתורת סוכה (שאינו מסוכך כהלכות סוכה).

מתקיף לה רב הושעיא: לא יהא אלא אויר, ואויר פחות משלושה טפחים בסוכה קטנה מי פסיל (ופשיטא דכשר, דאפילו אויר החמור ממנו אינו פוסל בשיעור זה)?

אמר ליה רבי אבא: זה מצטרף, וישנים תחתיו. וזה מצטרף, ואין ישנים תחתיו.⁴

שיטות הראשונים

קנים היוצאים לאחורי סוכה: הגמרא מבארת שכשר, אע"ג דלגוואי עבידי, לבראי לא עבידי. רש"י פירש דקאי אדפנות.⁵

¹ דופן אמצעי זה לא לכך נעשה, וגם שבצדדין תחלתן לשם סוכה נעשו, אלא שהכניס דופן אמצעי לתוכן אחר שראה שהיתה דייה בכך. רש"י. וראה להלן.

² כתב בשעה"צ (תרלא, אות י'), ואינו דומה לפי תקרה יורד וסותם, דהתם אמרינן לגואי עבידי לבראי לא עבידי (כדאיתא בסימן תרלח), אבל הכא הוי מחיצה שלמה.

³ דמן סוכה הוא, והוי כשתים כהלכתן אפילו טפת, דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה. רש"י. וכתב הרא"ש (סי' לה), ומיירי בשעשה שתי מחיצות של הצדדין ארוכות, אף על פי שהיה לו די בז' טפחים באחת מהן, זה מוכיח שרוצה לעשות כל הסוכה בדפנות ארוכות, ודופן האחת הנמשכת עם הפסל לאו מן הסוכה הוא, אלא בפני עצמו קאי, ונמצא שאין לו אלא דופן אחת, ואפילו הכי נידון כסוכה.

⁴ להכי אהני נידון כסוכה דאשמעינן תנא, לומר שישנים תחתיו. דאילו אויר פחות משלושה, מצטרף להשלים שיעור הסוכה, אבל אין ישנים תחתיו. רש"י.

⁵ והקשו תוספות, דממתניתין שמעינן ליה דכשר! דקתני 'וכן חצר המוקפת אכסדרה', דאם אין מן הכותל לסיכוך ד' אמות, כשרה, אף על גב דמחיצות בית לאו לבראי עבידי, כדאמרין לעיל (י"ז א')!

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ותוספות פירשו, דאקנים היוצאים לאחורי סוכה קאי⁶ והשו"ע נקט כרש"י⁷.

לא נצרכה אלא לסוכה שרובה צלתה מרובה מחמתה וכו': כתב הרא"ש, פירוש, ברוב הסוכה הצל רבה על החמה שני משהוין, ובמיעוט החמה רבה על הצל משהו, וכשתצטרף יחד הצל והחמה של כל הסוכה, תהיה צלתה מרובה מחמתה משהו. וכתב הר"ן, ומיהו אפשר דדוקא בסוכה שאינה אלא שבעה על שבעה; אבל בסוכה גדולה הרבה דיש בה ז' טפחים או יותר שחמתו מרובה מצלתו, צריך עיון אם נכשיר אותו מפני צירוף שאר הסוכה. והשו"ע פסק כרא"ש. והרמ"א הביא דברי הר"ן כיש מחמירין⁸.

אור פחות משלושה בסוכה: לפי המבואר בסוגיא ופירוש רש"י, אור פחות משלושה מצטרף להשלים שיעור הסוכה, אבל אין ישנים תחתיו. וכתב הרא"ש שכן משמע בירושלמי⁹. וכתב עוד הרא"ש דלא תיקשי איך יוכל אדם להזהר בסוכה מלאה נקבים שלא יישן תחת הנקבים, דהכא מיירי כשהאור מהלך בכל אורך הסוכה. ודעת רי"ף גיאת, דאור פחות מג', בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה, מצטרף עם הסכך, וישנים תחתיו¹⁰. והשו"ע ורמ"א פסקו כרא"ש¹¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלא)

- ב. אם ברב ממנה צלתה מרבה שני משהוין, ובמיעוט ממנה חמתה מרבה משהו בענין שפשצצרף יחד החמה והצל של כל הסכה יהיה צלתה מרבה מחמתה משהו, כפשרה. הגה: ויש מחמירין אם הסכה גדולה ויש מקום ז' על ז' שחמתו מרבה, אף על פי שפצצרוף כל הסכה הוי הצל מרבה (ר"ן ספ"ק דסכה).
- ו. קנים היוצאים לאחורי הסכה, כגון שאחורי דפן אמצעי בולטים קנים מן הסכך ויש בהם הכשר סכה, וצלתה מרבה מחמתה וג' דפנות, כפשרה, אף על פי שהדפן האמצעי לא נעשה בשבילם אלא בשביל עקר הסכה שהוא לפנים ממנו.

⁶ ולכאורה אין נפק"מ לדינא בין הפירושים. אמנם ראה 'שפת אמת'.

⁷ או"ח תרלא,ו. וכתב המשנ"ב (ס"ק יד), דהסכימו אחרונים דאפילו אם המחיצה זו נעשית רק ע"י לבד, גם כן מהניא אף לבראי. מקורות: רש"י ותוספות (ד"ה לבראי).

⁸ או"ח תרלא,ב. כתב המשנ"ב (ס"ק ד) על דברי הר"ן, דעתו דאפשר דהגמרא לא איירי רק בסוכה קטנה שהיא ז' על ז', דאז אמרין דהמיעוט שבה בטל לגבי הרוב; אבל בסוכה גדולה, שיש בה ז' על ז' שחמתו מרובה, הוא מקום חשוב ואינו בטל לגבי שאר הסכך שצילתו מרובה. ועל כן אין לישב באותו חלק. אבל לשאר החלק אין זה פוסל אותו לכ"ע, כיון שיש שם הכשר סוכה. ואפשר עוד, דאם מפסיק כל אורך הדופן בזה, באופן שבמקום שצל מרובה לא ישאר רק שני דפנות, צ"ע על כל הסוכה (פמ"ג). מקורות: רא"ש (סי' לה). ר"ן (ט א ברי"ף, ד"ה ורבה בר בר חנה).

⁹ דגרסינן התם (ובדפוסים שלפנינו בשינויים קלים): אנו חמיי רבנן קיימין בסוכה, וילפינן מטיט הנרוק, כדתנינן התם: הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה, פחות מיכן כשירה. מהו לישן תחתיו? השיב רבי יצחק בר אליעזר: הרי טיט הנרוק שמצטרף למקוה ואין מטבילין בו, אף הכא משלים לסוכה ואין ישנים תחתיו. רא"ש.

¹⁰ גם בתוספות הובאה דעה דומה. תוספות בסוגיא הקשו על רש"י, ומשום כך כתבו שנראה כספרים דגרסינן התם, אור מצטרף וישנים תחתיו, וזה (סכך פסול) מצטרף ואין ישנים תחתיו. ופירשו, דכשיש הכשר סוכה בלא האור או הסכך הפסול, ישנים תחת שניהם. אבל בלאו הכי, כגון בסוכה קטנה, אור מצטרף וישנים תחתיו, וסכך פסול חמור ממנו, ואין ישנים תחתיו (דכל מקום חשבינן אור פחות משלושה כסתום על ידי לבד. ולא דמי לסכך פסול פחות מג', דאין שייך לעשותו כסתום בסכך כשר, מאחר דיש בו סכך פסול). אמנם בסוף דבריהם כתבו דמהירושלמי משמע כרש"י דאור מצטרף ואין ישנים תחתיו.

¹¹ או"ח תרלב,ב. כתב המשנ"ב (ס"ק י), הא דחמיר אור מצטרף פסול, בסוכה קטנה לענין ישנים תחתיו, וכן לענין סוכה גדולה פוסל אור בג' טפחים וסכך פסול בארבעה טפחים, כתב הט"ז הטעם שבאור נראה לעין טפי ההפסק בסכך, ממה שנראה בסכך פסול. מקורות: ירושלמי (ברכות פרק ז, הלכה א). רא"ש (סי' לה). רי"ף גיאת (הל' סוכה, ד"ה אור פחות). וראה תוספות (י"ט א, ד"ה לא יהא אלא).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

- ז. וכן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ, ודפן אחד נמשך עמם, כשר אף על פי שעשה דפן על הצדדין יתר על זה והיה לו למימר הרי גלה דעתו לעשות כל הסכה בדפנות ארכות, ודפן אחר שנמשך עם הקנים של סכך אינו מן הסכה אלא בפני עצמו עומד, ונמצא שאין לו אלא דפן אחד שהוא הדפן הנמשך, אפלו הכי כשרה.
- (א"ח, הלכות סוכה, סימן תרלב)
- ב. ואויר, בין בגדולה בין בקטנה שוים, דבין באמצע בין מן הצד בג' טפחים פסולה, בפחות מג' כשרה, ומצטרף להשלים הסכה ואין ישנים תחתיו...

סוכה שהדפנות הם חלק מהגג שלה

- (י"ט ב') **משנה:** העושה סוכתו כמין צריך (עגול, שדפנותיו משופעות, וגגו וקירותיו אחד) או שסמכה לכותל (היטה ראשי קנים על הכותל, וראשו אחד על הארץ): רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג.⁴² וחכמים מכשירין.
- תנא:** מודה רבי אליעזר שאם הגביהה מן הקרקע טפח, או שהפליגה מן הכותל טפח, שהיא כשרה.
- (ומבאר) מאי טעמייהו דרבנן? שיפועי אהלים כאהלים דמו.
- אביי אשכחיה לרב יוסף דקא גני בכילת חתנים בסוכה (לפי שאין לה גג טפח שווה, לא חשיב אוהל להפסיק).
- אמר ליה: כמאן כרבי אליעזר (דאמר אהל משופע לאו אהל הוא), שבקת רבנן ועבדת כרבי אליעזר?
- אמר ליה **ברייטא** איפכא **תני:** רבי אליעזר מכשיר. וחכמים פוסלין.
- (שאל אותו) שבקת מתניתין ועבדת כברייתא?!
- אמר ליה: מתניתין יחידאה היא.
- דתניא:** העושה סוכתו כמין צריך או שסמכה לכותל, רבי נתן אומר: רבי אליעזר פוסל מפני שאין לה גג וחכמים מכשירין (אבל חכמים שבדורו חולקין עליו ואומרים: רבי אליעזר מכשיר, וחכמים פוסלין).

שיטות הראשונים

- סוכה משופעת שאין לה גג:** בגמרא אמרינן דרב יוסף ישן בכילת חתנים בסוכה, דסבר שחכמים הם הפוסלים העושה סוכתו כמין צריך. וכתב **רי"ף** שכן הלכה, ומטעם דשיפולי אהלים לאו כאהלים דמו. וכן פסקו **רמב"ם** ו**רא"ש**. וכן פסק **השו"ע**.⁴³
- הגביהה מן הקרקע טפח, או שהפליגה מן הכותל טפח:** **ברייטא** אמרינן דבכי האי גוונא לכולי עלמא כשרה. מתוך פירוש **רש"י** משמע, דאפילו אותו טפח הוא אויר, חשבינן ליה כסתום מטעם לבד. וכתב **הרא"ש** שכן משמע **בירושלמי**.

⁴². שאינו ניכר מהו גג ומהו כותל, דאהל משופע לאו אהל הוא, אא"כ יש בו טפח זקוף, כדקתני בברייתא. רש"י.

⁴³. א"ח תרלא, מקורות: ר"ף (ראה ג ב בדפיו, ט ב בדפיו). רמב"ם (הל' סוכה ז, ד). רא"ש (סי' לז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ודעת תוספות שצריך שימלאנה, שאין אויר חשוב גג. והשו"ע פסק כרש"י. והרמ"א בשם יש אומרים כתב תוספות.¹⁴
שיעור הכשר סוכה בשיפוע: כתב הר"ן, ומיהו דוקא כגון שיש לה ט"ז טפחים, שהם י"ז בהדי האי טפח כי היכי דליהוו
ז' מינייהו לסוכה, וי' למחיצה. ותוספות והרא"ש כתבו, דמיירי בכי האי גוונא, דלאחר שנמשך בגובה עשרה, יש במשך
הסוכה ז' על ז' טפחים.¹⁵ וכתבו עוד, ואפשר דאף תחת השיפוע שאינה גבוהה עשרה כשרה. והרמ"א פסק כרא"ש.¹⁶

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרלא)

י. סָכָה שְׁאִין לָהּ גֵג, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רָאשֵׁי הַדָּפְנוֹת דְּבוּקוֹת זוּ בְּזוּ כְּמִין צְרִיף, אוּ שֶׁסֶמֶךְ רֹאשׁ הַדָּפֵן שֶׁל סָכָה לִכְתֹּל, פְּסוּלָה;
וְאִם הָיָה לָהּ גֵג, אֶפְלוּ טַפַּח, אוּ שֶׁהִגְבִּיּהַ הַדָּפֵן הַסֶּמֶךְ לִכְתֹּל מִן הַקֶּרֶקַע טַפַּח, הָרִי זוּ כְּשֶׁרָה. הֵגָה: וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁהַטַּפַּח
לֹא תִהְיֶה אֹוִיר, רַק מִן הַדָּפֵן אוּ הַסֶּכֶךְ (הָרֹאשׁ בְּשֵׁם ר"י וְהָרַח"מ פ"ד) וְצָרִיךְ שִׁיהֶיּה בָּהּ ז' טַפְחִים עַל ז' בְּגִבָּה י' טַפְחִים (טוֹר). גַּם צָרִיךְ
שִׁיהֶיּה הַדָּפְנוֹת לְאַחַר שֶׁהֵם גְּבוּהִים עֲשָׂרָה עֲשׂוּיֹת מִדְּבַר שֶׁמִּסְפָּכִין בָּהֶם, דִּהָא הֵם הַסֶּכֶךְ (ר"ן ספ"ק דְּסָכָה). וְאִם כָּל הַדָּפְנוֹת מִדְּבַר
שֶׁמִּסְפָּכִין בָּהֶם, מִתֵּר לִישֹׁן אֶפְלוּ תַּחַת הַדָּפְנוֹת (ס"ח בְּפֶרוּשׁ רַבֵּנוּ יְרוּחֵם נ"א נ"ח).

¹⁴. או"ח תרלא, (על פי ביאור הגר"א. אמנם כתב הגר"א שתחילת דברי השו"ע 'היה לה גג', צ"ע, שהרי אין צריך גג, אלא מספיק אויר
טפח). וראה שעה"צ (אות כא). מקורות: רש"י (ד"ה שאם; וד"ה או אם; והו"ד ברא"ש). תוספות (ד"ה שאם). רא"ש (סי' לז). ר"ן (ט ב
ברי"ף, דה או אם הרחיקה).

¹⁵. ומהר"ר אליה מזרחי ז"ל (בביאורו על סמ"ג הל' סוכה) כתב דמדברי התוספות נראה שצריך שיהיה השיפוע הנשאר לסכך יותר
משבעה טפחים בתוספת האלכסון על הצלע, לא שבעה טפחים בלבד כדברי הר"ן. ב"י.

¹⁶. או"ח תרלא, (ראה משנ"ב ס"ק לג). ובספק של תוספות והרא"ש, הכריע הרמ"א שמותר לישן תחת הדופן. כתב המשנ"ב (ס"ק לד),
בשם הפמ"ג, כל מקום שיש פלוגתא דרבוותא בסוכה: אם הוא בדאורייתא, אזלינן לחומרא, ואי לית ליה סוכה אחרייתא אוכל שם בלי
ברכה. ואי בדרבנן, ביש לו סוכה אחרייתא ראוי להחמיר ולילך שם. ובאין לו סוכה אחרייתא, יוצא בה ידי חובתו, וברוכי נמי מברך. ועדיין
צ"ע קצת, עכ"ל. מקורות: תוספות (ד"ה העושה). רא"ש (סי' לז). ר"ן (ט ב ברי"ף, ד"ה או אם).